

O MONOGRAFIE NECESARĂ

Bibliografia “Ioan Alexandru”, mai mult revuistică decât academică, s-a completat cu o monografie doctorală (500 p.), **Ioan Alexandru - monografie critică** (Ed. Sf. Ierarh Nicolae, Brăila, 2014) semnată de pr. prof. poet Aurel Hancu. Studiul întâmpină a cinsprezecea comemorare a poetului “blond și sfios, frumos ca un arhanghel” aducând în actualitate poezia celui care în 1964 debuta cu volumul *Cum să vă spun*. În demersul său, monografistul caută felul poetului de a-și răspunde la întrebare. Sunt analizate toate domeniile în care Ioan Alexandru s-a manifestat ca spirit ceator: poezia, eseul, traducerile, memorialistica, conferințele, activitatea politicoasă (poetul participă direct la evenimentele din decembrie '89; a fost parlamentar). Ultimului domeniu autorul studiului îi acordă o atenție oarecum aparte în sensul că pune în evidență strădania lui Ioan Alexandru de a da suport creștin (iubire dumnezeiască) actului politic.

Structural, studiul critic are similitudini cu textul biblic. Biografia poetului e *povestită* de criticul din preot în tipar evanghelic. De exemplu, cap. “Obârșia” e echivalentul “Genealogiei lui Iisus Hristos” (*Evanghelia după Matei, 1-17*). Ziua nașterii lui Iisus devine în calendarul creștin Sf. Sărbătoare a Crăciunului. Ioan Alexandru se naște în noaptea de Crăciun a anului 1941. Această coincidență calendaristică să-i fi dat lui Aurel Hancu ideia de a-și construi monografia pe tipar evanghelic? Coincidența permite criticului și alte similitudini. Activitatea de parlamentar și conferințele prin țară și străinătate ne amintesc de activitatea Apostolilor de propovăduire a învățăturii Mântuitorului (v. *Epistolele* lui Pavel).

În paginile consacrate biografiei sunt punctate momentele de viață care îi descătușează poetului credința și trăirea creștină sedimentate în străfundul sufletului de generații și generații de țărani și dieci. Revelația e marcată de însuși poetul prin schimbarea numelui din ION în IOAN. Pornind de la această “*schimbare la față*”, urmărindu-i biografia pământească, criticul creionează lui Ioan Alexandru portretul omului creștin. În acest demers este fructificată memorialistica poetului (*Bat clopotele în Ardeal — 1991*). Este justă observația că în proza memorialist-autobiografică Ioan Alexandru e mai aproape de Lucian Blaga decât de Ion Creangă. Ar fi plină de interes o paralelă între *Bat clopotele în Ardeal* și cartea lui Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*, pornindu-se de la premisa: Blaga folosește narațiunea autobiografică pentru reconstituirea drumului formativ al personalității sale, retrospectiva fiind pusă sub emblema folclorului și culturii; Ioan Alexandru pune evocarea autobiografică sub emblema contemplației și meditației ontologic-creștine.

În demersul său, criticul pornește de la două teze: posibilele conexiuni dintre evoluția spirituală a poetului și opțiunea pentru anumite forme poetice, urmând în acest caz concepția poetului - “poezia este diaconie”, și relația dintre elementul religios creștin și estetic.

Critica literară, cu suficiente argumente, a stabilit în evoluția poetului două perioade: cea a volumelor *Cum să vă spun*, *Viața deocamdată*, *Infernul discutabil*,

Vămile Pustiei și cea a *Imnelor* (șapte la număr, al optulea, *Imnele lui Constantin Brâncoveanu* - 1991, în manuscris). *Schimbarea la față* e marcată de *Vămile Pustiei* - 1969. Să dăm cuvântul criticului din preot: "Cu *Vămile Pustiei*, se produce *schimbarea la față* a poetului, el va parcurge un *drum al Damascului*, va fi altul: Ioan al Luminii. Momentele purificării prin suferință «vămile», sunt stațiuni ale ascensiunii pe «via dolorosa» - calea pe care Iisus a purtat crucea. Odată depășită suferința vămile lasă locul «bucuriei mistice a împlinirii absolute». Mai afirmă exegetul plin de entuziasm: "Dacă poetul și-a propus să realizeze prin opera sa lirică o *teologie poetică* [...] este cât se poate de evident că aceasta nu se putea întemeia decât pe *iubire*, care este, de fapt, cheia de boltă a edificiului imens al creștinismului, de orice nuanță, și care nu este decât *religia iubirii*, revelația deplină a *Celui care s-a numit pe sine Cel care este și Cel care era și Cel care vine (Apocalipsa 1,4)*. Nici unul dintre poeții generației sale și nu știu dacă vreunul din poeții români și, poate, nici din lirica universală, nu au avut un asemenea *crez*, nu doar formulat teoretic, ci dus la împlinire printr-o monumentală operă poetică." În textul monografiei mai sunt aprecieri superlative, chiar la superlativul absolut. În critica și istoria literară, ca de altfel în oricare domeniu artistic, astfe de judecați nu și au locul deoarece în domeniul artistic există evoluție nu progres.

Analizând filonul religios al *Imnelor*, autorul monografiei face trimiteri la strămoșii poetici (George Coșbuc, Octavian Goga, Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu), dar și la contemporanii, mai vârstnici ori mai tineri (Șt. Aug. Doinaș, George Alboiu, Daniel Turcea). De asemenea arată că poezia *Imnelor* s-a adăpat din Odele lui Pindar, din Psalmii lui David, Cântarea Cântărilor lui Solomon, din Epistolele apostolului Pavel, din *Imnele* lui Roman Melodul și Efrem Sirul.

Acceptând sau nu judecata lui Aurel Hancu, conform căreia volumele de *Imne* sunt superioare celor anterioare, rămâne totuși întrebarea: nu exagerează poetul în dimensiunea numerică a poeziilor și a versurilor acestora? Noi credem că da. Cele șapte volume de *Imne* însumează 1822 de poezii cu mii de versuri în 2487 de pagini; cele patru volume anterioare însumează 155 de texte cu câteva sute de versuri în 475 de pagini. Diferența este uriașă. O selecție absolut riguroasă pe criterii strict estetice din poezia imnică ar face din Ioan Alexandru unul din poeții creștini de vază din lirica universală a veacului XX.

Centrul de greutate, nucleul exegetic al cărții este capitolul 2 - OPERA, cu cele două subcapitole, POETUL (descrierea diacronică a volumelor, de la încadrarea în generația '60 până la ultimul, *Imnele Maramureșului*) și DIMENSIUNI ALE POEZIEI cu cele 9 subcapitole de hermeneutică teologică a elementului creștin din poezia POETULUI. Celelalte capitole, și ele cu tentă exhaustivă, sunt despre eseistica, memorialistica, traducerile poetului. Din cap. CONCLUZII reținem: "Drumul în viață a lui Ioan Alexandru este cel al apostolului Pavel, pe un *drum al Damascului*"; "Ioan Alexandru este și un *poet mistic*, în sensul trăirii directe și integrale a misterului Divin (cognitio Dei experimentalis - Toma d'Aquina), amintind de Sf. Niceta de Remesiana (poetul din epoca daco-romană, cu a sa capodoperă imnică: Te Deum laudamus), de Sf. Ioan al Crucii sau de Sf. Tereza de Avila." Paginile de concluzii conțin, inoportun, și câteva fraze *pro domo*. Urmează Bibliografia și Dosarul critic.

Dosarul critic – bogat – în cazul de față are funcționalitate în sensul că este o oglindă în care vedem diacronia receptării poeziei lui Ioan Alexandrescu și locul pe care demersul critic al lui Aurel Hancu îl ocupă în această diacronie; criticul a selectat tocmai acele pasaje care sugerează poziționarea lui în peisajul receptării operei poetului. În finalul monografiei sunt inserate interviurile literare luate lui Nicolae Manolescu, Alexandru Cistelean și Ion Buzași. Dintre interviuri merită menționat cel luat lui Nicolae Manolescu deoarece pune față în față două grile de citire: cea laică a criticului literar și cea teologică. Această confruntare de grile de lectură e prezentă pe tot parcursul lucrării dând condeiului monografistului o adiere polemică. Capitolul “Aprecieri critice” referitoare la cartea pe care am supus-o atenției e un appendice care putea lipsi din moment ce monografia este recomandată elogios de ceea ce scrie pe coperta patru.

În textul său critic, Aurel Hancu îmbină armonios descrierea generală cu comentariul de text pe poezii exponențiale și cu fraze-sinteză. Această elaborare este permanent confruntată cu opiniile criticii literare, iar în subsolul paginilor, ca sprijin pentru argumentația sa, sunt date citate din Biblie, Sf. Părinți și din alți teologi-filosofi ori poeți creștini. Autorul monografiei consideră poezia Imnelor superioară celeia din volumele anterioare, criteriul fiind prezența religiosului creștin. Aserțiunea apodictică trebuie bemolată, altfel studiul păcătuiește de ceea ce spune sintagma criticului și istoricului literar Mircea Braga, “sensul acoperă semnul”.

Credem că altcineva n-ar fi putut scrie cu o mai mare persuasiune și empatie despre opera lui Ioan Alexandru, decât preotul poet Aurel Hancu.

Dincolo de valoarea intrinsecă, studiul conține câteva scăpări, e drept puține, dar care afectează frumusețea demersului critic. Ne permitem să le semnalăm. Se apelează cam forțat la ideea că Lucian Blaga ar fi un exemplu de poet creștin. Or, problema este nerezolvată. La p. 34 scrie negru pe alb: “Asemeni lui Nicolae Iorga, Octavian Goga, Lucian Blaga și a altor spirite luminate, poetul Ioan Alexandru, după evenimentele din 22 Decembrie 1989, la care participase, asumându-și riscul total, s-a simțit dator să ia parte nemijlocită la viața cetății, devenind *om politic*, într-un partid cu trecut eric anticomunist.” Ne întrebăm ce caută poetul din Lancrem pe această listă cu scriitori-politicieni. Blaga toată viața lui **a fugit** de politică, de înregimentarea în vreun partid politic. Subcapitolele despre codul poetic sunt precedate de un preambul teoretic și etimologic pentru termeni precum: *poetică, profet, simbol, metaforă, stil*. Acestea puteau lipsi, cei care nu le cunosc sau le-au uitat sensul pot consulta o seamă de dicționare lingvistice și de specialitate. Analizând simbolistica celor patru elemente materiale primare, Focul, Apa, Pământul, Aerul, prezente în orice mitologie, exegetul poeziei lui Ioan Alexandru, caută exagerat, unilateral numai semnificații creștine fără să menționeze că semnificația creștină *a colonizat* pe cea păgână, precreștină. Și în fine, în stabilirea celor două etape ale creației și caracterizarea lor, Aurel Hancu nu se folosește de o nuanțare necesară (nici critica literară nu se folosește de ea): în prima perioadă *Ioan Alexandru* este un **poet născut**, în a doua perioadă *Ioan Alexandru* e mai mult un **poet făcut**. Evident că între cei *doi poeți* nu există ruptură.

Până la proba contrarie monografia *Ioan Alexandru* semnată de Aurel Hancu este una exhaustivă. Ea este o floare pe mormântul poetului plecat la cele veșnice spre finele anului 2000.

Mottoul nescris al monografiei este «Adevărat, adevărat zic vouă, Ioan Alexandru este cel mai mare poet creștin român».

Mediaș, martie, 2016

Ionel POPA